

25 ta' Jannar, 1992

Imħallfin: –

**S.T.O. Joseph A. Herrera Bl.Can., Lic.Can., LL.D. –
President**

Onor. Carmel A. Agius B.A., LL.D.

Onor. Godwin Muscat Azzopardi LL.D.

Joseph Felice Pace *noe*

versus

Albert Mizzi *noe*

**Danni – Airway Bill – Terminu li fih jista' jsir complaint
– Warsaw Rules**

*Kawza fejn l-assikuratur surrogat fid-drittijiet ta' l-assikurat agixxa biex
jirkupra danni minnu pretizi għal nuqqas ta' merkanzija.*

*Il-Qorti ta' l-Appell irrevokat is-sentenza ta' l-ewwel Qorti għaliex
sabet illi ma gietx osservata disposizzjoni ta' l-Airway Bill li kien
jipprovd i illi l-complaint kellu jsur bil-miktub immedjatament mal-*

konsenja jew l-aktar tard fi żmien erbatax-il jum minn meta kienu ġew riċevuti l-oġġetti. Għalkemm irrizulta illi dan sar bil-miktub, ma sarx fit-terminu u b'hekk it-talbiet attriċi ġew miċħuda.

Il-Qorti: –

Rat is-sentenza ppronunzjata mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ fit-12 ta' Ottubru, 1989, li taqra hekk:

“Iċ-ċitazzjoni ta' l-attur tgħid:

‘Peress illi fis-6 ta' Ġunju 1987, wasal f'Malta aboard ajruplan tal-konvenut minn Pariġi/Orly fuq *flight no. KM161 kunsinna ta' malji ta' l-għawm tal-marka “Arena Swimwear”* li numru minnha meta giet ikkunsinjata lis-soċjetà *Muscats General Stores Ltd.* kellha in-nieqes;

Peress illi meta giet mgħobbija din il-kunsinna kien hemm kollox f'postu;

Peress illi dan it-telf jammonta għas-somma ta' tliet mitt lira u tmienja u sittin ċenteżmu (Lm300.68c) liema ammont ġie mħallas mill-atturi lill-kumpanija *Muscats General Stores Ltd.* a bażi ta' polza ta' assigurazzjoni u b'hekk ġew surrogati fid-drittijiet ta' l-istess (Dok. A);

Peress illi in oltre s-soċjetà attriċi ħallset ukoll is-somma ta' għoxrin lira (Lm20) bħala *survey report* lill-kumpanija *Muscats General Stores Ltd.* a bażi ta' l-istess polza u minhabba dawn l-imsemmija ħsarat;

Peress illi dan it-telf seħħ waqt il-kunsinna hawn imsemmija

kienet qed tiġi trasportata mill-konvenuti;

Peress illi meta din ġiet interpellata thallas çahdet ir-responsabbiltà u għalhekk kellha ssir din il-kawża;

Jgħid il-konvenut għaliex din l-Onorabbli Qorti ma għandhiex:

1. tiddikjara l-konvenut responsabbli tat-telf li seħħ abbord l-ajruplan fl-hawn fuq imsemmija konsenja ta' malji ta' l-għawm;

2. m'għandhiex tikkundannah iħallas lill-attur is-somma ta' tliet mija u għoxrin lira u tmienja u sittin çenteżmu (Lm320.68c) ammontanti kwantu għal tliet mitt lira u tmienja u sittin çenteżmu (Lm300.68c) in linea ta' telf u għxorin lira (Lm20) rappreżentanti *survey report* fuq l-istess;

Bl-ispejjeż, inklużi l-imgħaxijiet kummerçjali kontra l-konvenut mis-6 ta' Ġunju, 1987; il-konvenut imħarrek għas-subizzjoni;

Is-soçjetà konvenuta eççeppet: – 1. li ġiet imħarrka ħazin għaliex direttur wieħed waħdu m'għandux ir-rappreżentanza guridika tas-soçjetà. 2. illi l-assikurat ta' l-attur *nomine* naqas li jottempra ruħu mad-dispost tal-klawsola 12 ta l-*Airway Bill* u tal-“*Conditions of Carriage*” u b'hekk it-talba attriçi ma tistax tiġi sostenuta;

L-ewwel eççezzjoni tas-soçjetà konvenuta ġiet irtirata wara li l-attur *nomine* esebixxa estratt mill-*Articles of Association* tas-soçjetà konvenuta minn fejn jirriżulta li r-rappreżentanza

ġuridika hija fdata liċ-“*Chairman*” tas-socjetà, meta m’hemmx xi direttur ieħor nominat mill-“*Board of Directors*” għal dan l-iskop;

Il-kawża għalhekk giet ridotta għall-kontestazzjoni rigward it-tieni eċċezzjoni u ċjoè l-applikabbiltà *o meno* tal-klawsola u ċjoè l-applikabbiltà *o meno* tal-klawsola 12 tal-*Conditions of Contract* li jidhru stampati fuq id-dahar ta’ l-*Airway Bill* – dokument A – esebit mill-istess socjetà konvenuta;

Il-parti rilevanti ta’ din il-klawsola tgħid hekk:

“12(a) *The person entitled to delivery must make a complaint to the Carrier in writing in the case –*

(i) *of visible damage to the goods immediately after discovery of the damage and at the latest within 14 days from receipt of the goods,*

(ii) *of other damage to the goods within 14 days from the date of the receipt of the goods;*

(iii) *of delay, within 21 days of the date the goods are placed not at his disposal, and*

(iv) *of non-delivery of the goods within 120 days from the date of the issue of the Airway Bill”;*

Fil-każ in eżami – mid-dokument AM1 u AM2 fol. 29 u 30 jidher illi tapplika l-ewwel ipotesi li jikkontempla l-inċiż (1) – ċjoè “*visible damage to the goods*” tant illi n-nuqqasijiet fil-

piż, u konsegwentement fil-merkanzija rriżulta minn żewġ kaxex danneġġjati – kif konstatat mill-uffiċjal inkarigat tas-soċjetà konvenuta li inizjala d-“*Damage/Losses Certificate*” ta’ l-*Airmalta stess* – *KM Duty Officer i/c Warehouse*;

Omissis;

Is-soċjetà konvenuta mhux biss ġiet infurmata u kienet taf u kkonstatat **fil-mument** id-danni lamentati minn *Muscats General Stores Ltd* – talli dawk id-dokumenti AM1 u AM2 – ta’ l-istess soċjetà konvenuta u kontrosenjati mill-uffiċjal tagħha, għandhom ukoll fuqhom din in-nota:

“This document is to be attached to the receipted copy of the Airway Bill and passed to Manager Cargo Services in the IRP Register”;

Għalhekk is-soċjetà konvenuta kienet tempestivament avzata bid-danni u kienet f’posizzjoni li tikkonstata u tikkontrolla l-istess fiż-żmien utli u mhux suspettuż – u ċertament dawn huma d-drittijiet li hija trid tikkonserva bil-klawsola 12 biex tissalvagwarda ruħha minn kull abbuż u tkun tista’ tempestivament tikkontrolla dak li jkun qed jiġi allegat. Il-bqija – kull pretensjoni oħra da parti tagħha – tirriduċi ruħha għall-formalizzmu inutli, ġiet – fini għalih innifsu – li mhux kompatibbli ma’ l-ordinament tagħna li dejjem, u f’kull każ, huwa lluminat mill-massima ta’ “*uberrima fides*” f’kull kontrattazzjoni kummerċjali. Għalhekk il-klawsola 12 inkwantu tissalvagwarda l-interessi legittimi tas-soċjetà konvenuta u tipproteġiha minn pretensjonijiet avventati li kontra tagħhom ma jkollhiex difiża għaliex it-trapass ta’ ċertu żmien – anki qasir

- f'kontrattazzjonijiet u negozji ta' eluf kuljum - huwa fatali għaliha - mill-banda l-oħra, meta hija tempestivament mhux biss giet avvzata bid-dannu imma anki kkontrollatu u kkonstatatu ma tistax imbagħad taħrab mir-responsabbiltà tagħha li tagħmel tajjeb għad-danni li kkawżat;

Għaldaqstant il-Qorti filwaqt li tiċhad l-eċċezzjonijiet tas-soċjetà konvenuta, tiddikjarha responsabbli għad-danni kkawżati bit-telf tal-malji ta' l-għawm li kienet qed tittrasporta u konsegwentement tikkundannha tħallas lill-attur *nomine s-somma* ta' tliet mija u għoxrin lira u sitta u tmenin ċenteżmu (Lm320.86) valur ta' l-istess danni u tas-“*survey report*” li kellu jsir minhabba l-istess danni - kif spjegat fiċ-ċitazzjoni;

Bl-ispejjeż u bl-interessi kif mitluba - kontra l-konvenut *nomine*”;

Omissis;

Din il-Qorti kkunsidrat:

Illi minn eżami ta' l-atti miġbura fil-proċess, jidher illi din l-eċċezzjoni giet sostnuta mill-konvenut appellanti, li sostniha ukoll vigorozament v b'dokumenti ta' awtorità matul il-kors tal-kawża, u din il-Qorti ma tarax sewwa sew għal liema motiv il-Qorti tal-Prim'Istanza fehmet li ma kellhiex għalfejn tidhol f'dan il-mertu;

L-*Airway Bill* esibit man-nota ta' l-eċċezzjonijiet a fol. 9 huwa dak ta' format tradizzjonali li fl-ewwel u t-tieni paragrafi tiegħu jinkorpora d-definizzjonijiet statutorji ta' “*carrier*”, u

“*French gold frames*” tal-Warsaw Convention u jistipula espressament illi t-trasport qiegħed isir bħala sugġett għar-regoli dwar ir-responsabbiltà stabbiliti mill-istess Warsaw Convention, kif komunement magħrufa, jew, għall-preċiżjoni, il-“*Convention for the Unification of Certain Rules Relating to International Carriage by Air*”, li kienet giet iffirmata f’Warsaw fl-1929 u li sussegwentement giet emendata f’*The Hague* fl-1955;

Is-Subinċiż tal-paragrafu 2, wara li jippremetti l-applikabbiltà tal-konvenzjoni jgħid testwalment

“*to the extent not in conflict with the foregoing, carriage hereunder and other services performed by each carrier are subject to:*

(i) *applicable laws,...*

(ii) *provisions herein set forth... etc*”;

Mela l-ligijiet lokali u l-partijiet innifishom (bil-kondizzjonijiet partikolari speċifikati fl-*Airway Bill* stess) jistgħu jirregolaw is-sitwazzjoni partikolari basta b’hekk ma jkunx hemm konflitt mal-*Warsaw/Hague Convention*;

Il-Qorti tal-Kummerċ fis-sentenza appellata, irriferiet għas-subinċiż (a)(i) tal-paragrafu 12 ta’ l-*Airway Bill* in kwistjoni li jimponi l-obbligu fuq id-destinatarju li jagħmel “*a complaint in writing to the Carrier*” immedjatament mal-konseja jew, “*at the latest within 14 days from receipt of the goods*”. Il-Qorti waslet għall-konklużjoni li d-destinatarju kien ottempera ruħu ma’ l-obbligi tiegħu f’dan ir-rigward billi rat u semmiet id-

dokumenti AM1 u AM2 esibiti fil-proċess;

Iridu hawn jiġu eżaminati tlett elementi essenzjali għas-soluzzjoni ta' din il-vertenza –

l-ewwel, x'inhija n-natura tal-*"complaint"* imsemmi fl-artikolu 12,

it-tieni, f'liema perijodu jrid isir tali *complaint*, u

it-tielet, jekk tali perijodu hux prorograbbli;

Dwar l-ewwel punt, din il-Qorti, minn eżami ta' l-artikolu rilevanti tal-*Convention*, ċjoè l-artikolu 26(3), tara illi tali *complaint* irid isir mir-riċevitur jew destinatariju u li jrid isir bil-miktub. IL-paragrafu 12 ta' l-*Airway Bill* ukoll jgħid illi:

"the person entitled to the delivey must make a complaint to the Carrier in writing...";

Hawn ma hemm l-ebda konflitt bejn il-konvenzjoni u l-*Airway Bill* u jirrizultaw allura ż-żewġ rekwiżiti – li l-*complaint* isir mir-riċevitur u li jsir bil-miktub;

Dwar it-tieni punt, ċjoè t-terminu li fih għandu jsir tali *complaint*, il-*Warsaw Convention* jimponi f'dan il-każ it-terminu ta' sebat ijiem. Il-*Bill* jagħmel it-terminu wieħed ta' erbatax-il gurnata. Dan hu terminu aktar favorevoli għar-riċevitur u, essendo mhux in konflitt mal-*Convention*, għandu jipprevali;

It-tielet, ċjoè l-punt tal-prorogabilità o meno ta' tali termnu,

ma jidhirx li hu tant rilevanti għall-kwistjoni, però din il-Qorti tara li mid-diċitura ta' l-artikolu 12 tal-*Bill*, mill-prattika kostanti in materja u mill-provvedimenti ta' l-artikolu 541 tal-Kodiċi tal-Kummerċ, tali terminu ma huwiex prorogabbli;

Wara li ngħad dan, il-Qorti kkunsidrat il-fatti proċesswali. Sar *complaint* mir-riċevitur bil-miktub fi żmien 14-il ġurnata mill-konsenja?

Fil-fehma ta' din il-Qorti r-risposta li fin-negattiv jekk wiehed jara d-dokumenti AM1 u AM2 ċitati mill-Qorti tal-Prim'Istanza. Dawn iż-żewġ dokumenti huma rilaxxjati mill-*Air Malta* u mhux mir-riċevitur, u bl-ebda mod ma jirreferixxu għall-preżenza jew aġir pożittiv tar-riċevitur;

In-nota f'tarf dawn id-dokumenti ċertament ma tinkwadrax ruħha fid-dispositivi neċessarji;

Din il-Qorti taqbel f'dan ir-rigward ma' l-appellant illi annotazzjonijiet fuq id-dokumenti ta' riċevuta jew fuq l-*Airway Bill* innifsu ma jammontax għall-*complaint* neċessarju;

Għall-kuntrarju din il-Qorti tara illi d-ditta riċevitriċi kienet taf preċizament x'inhu u kif għandu jsir *complaint*. Di fatti, kif jidher mill-ittra ta' *Muscat's General Stores*, esibita darbtejn – darba a fol. 16 u darba a fol. 25, hemm "*complaint in writing*" li ma ssemmiex mill-Qorti tal-Prim'Istanza;

Issa, apparti jekk dan hux *complaint* validu jew le, hemm il-kwistjoni tat-terminu. Il-konsenja saret lir-riċevitur fl-1 ta' Lulju 1987 (ara dok. AM1 u AM2). L-ittra ta' *Muscat's* hi datata

1 ta' Awissu 1987 u giet riċevuta, almenu jidher mit-timbru, fil-25 ta' Awissu 1987;

Mela żgur illi kien skada t-terminu ta' 14-il ġurnata previst fl-artikolu 12 ta' l-*Airway Bill conditions*;

Ma hemmx x'jingħad dwar il-prorogabilità ta' tali terminu billi din il-kwistjoni ma għandhiex rilevanza f'din il-materja;

Għal dawn il-motivi l-Qorti tilqa' l-appell interpost, tirrevoka s-sentenza tat-12 ta' Ottubru 1989 appellata, u tiċċhad it-talbiet attriċi bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-istess atturi *nomine*.

